

การปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนไทย
ผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
Buddhist Virtues Cultivation in Thai Children and Youths
through Home School

วณูดา ลลิตธนภัทร Wayada Lalittanapat^๑

Received: *March 2, 2019*

Revised: *December 22, 2019*

Accepted: *December 24, 2019*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนไทยผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาทฤษฎีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ๒) เพื่อศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเชิงพุทธบูรณาการ และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนไทยผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ๑) ทฤษฎีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และหลักการพัฒนามนุษย์ มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ พ่อแม่ต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตให้แก่บุตร ๒) วิธีการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า พ่อแม่ใช้ความรักความเมตตา มุ่งมั่นตั้งใจ ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง ๓) การนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่าครอบครัวที่จัดการศึกษาสามารถปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนจนประสบความสำเร็จ ได้ใช้การบูรณาการผ่านหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ปรโตโฆสะ โยนิโสมนสิการ และไตรสิกขา เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้งานวิจัยนี้เสนอว่า ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้ปกครอง ผู้เรียน สิ่งแวดล้อม หลักสูตร และเป้าหมายของการจัดการศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนไทย

คำสำคัญ : การปลูกฝัง, คุณธรรม, การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

^๑ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
Buddhist Studies, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand.

Abstract

This dissertation entitled ‘Buddhist Virtues Cultivation in Thai Children and Youths through Home School’ has three objectives: 1) to study the management theories of home school, 2) to study the cultivation methods of integrated Buddhist virtues in children and youths, and 3) to propose the formation of the cultivation methods of integrated Buddhist virtues in children and youths by means of home school. This is a qualitative research done by studying documentaries and interview. In the research, it was found that 1) the management theories of home school are conceptually based on the parents’ participation and human resources development. The chief goal in the very home school is that children and youths are required to be ethically, morally and valuably cultivated by parents with a view to providing the meaningful life to their son. 2) in the cultivation of integrated Buddhist morality to children and youths, to wit, while managing an education, parents express their loving kindness, wholesome intention and good role models, and 3) in the formation of the cultivation of integrated Buddhist morality in children and youths through home school, wherein it clearly showed that the possibility of the cultivation of integrated Buddhist virtues could be understandably made by homeschooling through virtues of: four sublime states of mind, another’s utterance, reasoned attention and threefold training. In order to provide the useful guidelines for applying the above mentioned formation, this research was suggested that parents, students, environment, curriculum and objective of homeschooling are of essential factors in the cultivation of virtues and morality in Thai children and youths while managing home school.

Keywords: Cultivation, Virtues, Homeschool

๑. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ และโลกไซเบอร์ ส่งผลให้เกิดค่านิยมเน้นวัตถุนิยม และบริโภคนิยม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่ยังขาดทักษะในด้านคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ไม่สามารถคัดกรอง และเลือกวัฒนธรรมที่ดี พฤติกรรมเลียนแบบทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในโรงเรียน ปัญหายาเสพติด และปัจจุบันพฤติกรรมการใช้ออนไลน์ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนจำนวนมาก นานาอารยประเทศให้ความสนใจกับปัญหาเด็ก **ข้อเสนอแนะ**ให้มีการคุ้มครองสิทธิในการศึกษาของกลุ่มเด็กที่มีปัญหาติดยาเสพติด ติดเกม ก่อความรุนแรง และตั้งครกในวัยเรียน^๒

การศึกษานับเป็นหัวใจในการพัฒนาคน สถาบันพื้นฐานของการสร้างมนุษยชาติคือครอบครัว บทบาทหน้าที่ของบิดามารดานอกจากจะเลี้ยงดูบุตรให้เจริญเติบโต เมื่อถึงวัยเรียน ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรได้รับการศึกษาภาคบังคับ^๓ ตามควรแก่ฐานะและความพร้อมของครอบครัว เมื่อ

กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว^๔ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว เป็นทางเลือกหนึ่งที่ตอบสนองนโยบายของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของประชาชน มุ่งเน้นจัดการศึกษาพัฒนาศักยภาพเด็กเป็นรายบุคคล สอดคล้องตามความถนัด โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญ และมีความสนใจศึกษาวิจัย การพัฒนาคุณธรรมในเด็กและเยาวชนเพื่อนำเสนอออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ โดยจะทำการศึกษากระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือบ้านเรียนเด็กไทยที่นับถือศาสนาพุทธ ศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรม หลักพุทธธรรมที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนเพื่อนำมาบูรณาการ และนำเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คุณค่าแห่งพุทธธรรมคำสอนจะนำพาไปสู่ กระบวนการพัฒนาปัญญา ดังคำบาลีที่ว่า “นตถิ ปัญญาสมาอาภา”^๕ แสงสว่างเสมอด้วยปัญญาไม่มี”^๖

^๒ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

กระทรวงยุติธรรม, แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๕๗-๒๕๖๑),

(กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๕๘) หน้า ๗๑.

^๓ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, และ(ฉบับที่ ๓) พ.ศ.๒๕๕๓, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก หน้า ๑- ๒๓), ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒.

^๔ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการ

การศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๕๘), หน้า ๖.

^๕ ศ.ส.(บาลี) ๑๕/๑๓/๗.

^๖ ศ.ส.(ไทย) ๑๕/๑๓/๑๓.

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีนิพนธ์เรื่อง “การปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๓ ข้อ คือ

๑. เพื่อศึกษาทฤษฎีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

๒. เพื่อศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเชิงพุทธบูรณาการ

๓. เพื่อเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนไทยผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้ปกครองที่มีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ๑๐ ครอบครัว มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล มุ่งเน้นการศึกษาแนวความคิดมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การวิจัยภาคสนามมีขั้นตอน ดังนี้ ๑) คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ ๒) ออกแบบการสัมภาษณ์ ๓) ทำหนังสือถึงผู้ให้สัมภาษณ์ ๔) ทำการบันทึกการสัมภาษณ์ ๕) ถอดเทปการให้สัมภาษณ์ ๖) วิเคราะห์ข้อมูล และ ๗) เขียนรายงานการวิจัย

หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา และ แหล่ง

บุคคลที่แตกต่างกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แก่ ผู้ปกครองที่เป็นอดีตผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ๒ ท่าน และ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ๒ ท่าน เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร และ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาทำการวิเคราะห์ สร้างรูปแบบข้อสรุป ที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันว่ามีความเชื่อถือได้ นำเสนอรูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) พร้อมตารางประกอบการอธิบาย

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

๔.๑ ศึกษาทฤษฎีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่บิดามารดา เป็นผู้จัดการดูแลกิจกรรมการเรียนการสอนเองทั้งหมด จัดกิจกรรมการศึกษาที่บ้านเป็นส่วนใหญ่ หรือเรียกว่า Home school หรือ การศึกษาบ้านเรียน ผู้ปกครองวางแผนการเรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียนหรือบุตร ตามความเชื่อของครอบครัว มูลเหตุในการจัดการศึกษาที่ผลักดันให้เกิดแนวคิดมีหลายประการ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือ ความเชื่อมั่นของครอบครัวว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นทางเลือกที่ดี และ เหมาะสมที่สุด

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ครอบครัวต้องการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตให้กับ บุตรหลาน ครอบครัวเชื่อว่า สามารถจัดการศึกษาได้ดีกว่าโรงเรียน มุ่งเน้นศักยภาพ เป็นรายบุคคล ให้เด็กได้ฝึกฝนตัวตนอย่าง แท้จริงตามความสามารถ และความถนัดของ ตนเองเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว ใช้ วิธีการดำเนินชีวิตตามวิถีธรรมชาติ โดยมี รูปแบบการจัดแผนการเรียนการสอนหลาย แบบ เช่น แนวคิดวอลดอร์ฟ, แบบกลุ่มสาระ ร่วมกับกลุ่มประสบการณ์ เป็นต้น โดย ครอบครัวที่เริ่มจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หรือช่วงชั้นอนุบาล เป็นช่วงแรกของ การเรียนรู้ และปรับความคิดทัศนคติ เพื่อค้นหา วิธีการ หรือความถนัด โดยการจัดการเรียน การสอนที่เหมาะสมมีองค์ประกอบคือ ความ พร้อมของผู้สอน ผู้เรียน และสถานที่ มูลเหตุ ในการจัดการศึกษา สรุปได้ ๘ ประเด็น คือ ๑) กระบวนการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนไม่เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของ ผู้เรียน ๒) ครอบครัวเชื่อว่าการเลี้ยงดู และให้ ความรู้แก่ลูกด้วยความรัก การดูแลเอาใจใส่ ทำให้ลูกเป็นคนดี ๓) ครอบครัวต้องการใช้ เวลาอยู่ร่วมกัน อยากดูแลลูกเองมากกว่า ๔) แนวคิดส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีความสุขในการเรียน ๕) ความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยี ๖) สภาพแวดล้อมของโรงเรียนไม่ เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตด้านความ ปลอดภัย ลูกมีปัญหาที่โรงเรียน ๗) ได้รับ พลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายบ้านเรียน และที่สำคัญที่สุดคือ ๘) ต้องการปลูกฝัง คุณธรรมในการดำเนินชีวิตให้กับบุตร

๔.๒ ศึกษาวิธีการปลูกฝังคุณธรรม เชิงพุทธสำหรับเด็กและเยาวชนผ่านการ จัด การศึกษาโดยครอบครัว พบว่า ครอบครัว กรณีศึกษาใช้วิธีปลูกฝังคุณธรรม ผ่าน การศึกษาตามวิถีชนบทธรรมนิยมประเพณี ตามวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีพระพุทธศาสนาเป็น หลักในการดำเนินชีวิต เรียนรู้จากเรื่องราว ของธรรมชาติ อบรมสั่งสอนสม่ำเสมอทุกวัน โดยการกระตุ้นผ่านจินตนาการ และการรับรู้ เข้าไปในความรู้สึกของตน และเป็นการสร้าง ฐานการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากคำให้สัมภาษณ์ พบว่า วิธีการปลูกฝังคุณธรรมผ่าน ประสบการณ์จริง ถ่ายทอดผ่านการลงมือ ปฏิบัติ คุณธรรมที่สำคัญ คือ ความซื่อสัตย์ กตัญญู มีวินัย มีความสอดคล้องกับแกนหลัก ตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา วิเคราะห์ได้ ว่าเป็นวิธีการตามหลักอริยสัจ ๔, วิธีการตาม ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ และวิธีการตาม หลักปัญญา ๓

๔.๓ การปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธใน เด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดย ครอบครัว พบว่า การจัดการศึกษาโดย ครอบครัว เป็นเครื่องมือ หรือนโยบายของรัฐ ที่จัดขึ้นตามสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย หรือ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๗^๗ ผู้เรียนสามารถเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้รับเอกสารหลักฐานการศึกษาตามแบบ รายงานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด แต่

^๗ กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการ จัด การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๗, (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนที่ ๕๖ ก หน้า ๑๖-๑๘), ๒ กันยายน ๒๕๔๗.

ในทางปฏิบัติตามสภาพความเป็นจริงในสังคมไทย การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นเครื่องมือ หรือกระบวนการที่ครอบครัวนำมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

กระบวนการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว คือการนำหลักธรรมคำสอนมาบูรณาการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมของกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้

๑) ความพร้อมผู้ปกครอง หรือความพร้อมของผู้สอน นอกจากภูมิหลังของครอบครัว ได้แก่ คุณสมบัติของผู้จัดการศึกษา ความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกในครอบครัว ในการตัดสินใจที่จะจัดการศึกษาโดยครอบครัวแล้ว พบว่าผู้ปกครองควรใช้หลักธรรม พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมประจำใจ อันประเสริฐ คือ เมตตา (ความรัก) กรุณา (ช่วยเหลือให้พ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีในความสำเร็จ) และอุเบกขา (วางเฉยมีใจเป็นกลาง) สามข้อแรกเป็นองค์หลักในการเสริมสร้างความรู้สึกรักดีงาม ให้ความอบอุ่น สร้างสายใยความรัก ความผูกพัน และนำมาปรับใช้ในการพัฒนาปัญญา ส่วนธรรมะอุเบกขา เพื่อเตรียมฝึกให้ลูกเรียนรู้ด้วยตนเอง ให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง

๒) ความพร้อมผู้เรียน ใช้หลักธรรมกัลยาณมิตร ๗ หรือ สัปปริสธรรม ๗ ข้อนี้นี้

มีความสำคัญ เพราะเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียน เป็นเครื่องบ่งชี้ความดี หรือเป็นคุณสมบัติ ดังนี้

๒.๑) อัมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ เช่น รู้ว่าจะต้องเรียนอะไร มีอะไรบ้างที่จะต้องทำ

๒.๒) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมาย และรู้จักผล คือรู้ความมุ่งหมายของหลักการ เช่น รู้ว่าเรียนแล้วจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร

๒.๓) อัตตัญญตา รู้จักตน คือรู้ฐานะ ความถนัด ความสามารถของตน เพื่อที่จะนำความรู้ที่ตนเองถนัดไปปฏิบัติหน้าที่ หรือประกอบอาชีพให้ได้ผลดี

๒.๔) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ พอเหมาะ พอดี คือ รู้จักเลือกรับประทานอาหารพอดี มีประโยชน์ รู้จักใช้จ่ายเงินอย่างเหมาะสม

๒.๕) กาลัญญตา รู้จักกาล คือรู้ว่าเวลาไหน ควรทำอะไร เวลาเรียน เวลาเล่น เวลาพักผ่อน

๒.๖) ปริสัณญตา รู้จักชุมชน คือรู้จักระเบียบวินัย มารยาท ข้อปฏิบัติต่อชุมชนตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

๒.๗) ปุคคลัญญตา รู้จักบุคคล คือรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้านความสามารถ คุณธรรม ควรจะเลือกคบเพื่อนอย่างไร

๓) ความพร้อมสิ่งแวดล้อม ใช้หลักธรรม สัปปายะ ๗ จัดสถานที่หรือบ้านให้เหมาะสม เอื้อต่อการอยู่ดี และการพัฒนาชีวิต

๓.๑) อาวาสสัปปายะ ที่อยู่เหมาะสม สงบ สะอาด ปลอดภัย

กำลัง ๓.๒) โคจรสัปปายะ การ
เดินทางเหมาะสม

๓.๓) กัสสสัปปายะ การพูดคุย
เหมาะสม

๓.๔) บุคคลสัปปายะ บุคคล
เหมาะสม มีผู้รู้ ครูบาอาจารย์

๓.๕) โภชนาสัปปายะ มีอาหาร
เหมาะสม

๓.๖) อุตุสัปปายะ อากาศเหมาะสม
ร่มรื่น ร่มเย็น

๓.๗) อิริยาปถสัปปายะ มีการออก
กายที่เหมาะสม

๔) การจัดการศึกษายึดผู้เรียนเป็น
ศูนย์กลาง ใช้หลักธรรม ปรัตถุสัจจะ โยนิโส
มนสิการ วิธีการเรียนรู้แบบ “ปัจจัยให้เกิด
สัมมาทิฐิ ๒” หรือ ทางเกิดแห่งแนวความคิด
ที่ถูกต้อง หรือต้นทางของความดีงามทั้งปวง มี
๒ ประการ คือ ๑. ปรัตถุสัจจะ ได้แก่ การ
กระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก คือการรับฟัง
คำแนะนำสั่งสอน เล่าเรียนความรู้ สนทนา
ซักถาม ฟังคำบอกเล่าชักจูงของผู้อื่น
โดยเฉพาะจากท่านกัลยาณมิตร ๒. โยนิโส
มนสิการ ได้แก่ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้
จักคิด คิดเป็น คือ การกระทำในใจโดยแยบ
คาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา
รู้จักสืบสาวหาเหตุผล แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือ
ปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตาม
ความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย^๔

^๔ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน :
องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๙,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๓.

๕) กระบวนการสอน ใช้หลักธรรม
ตามวิธีการสอนแบบสิกขา ๓, อริยสัจ ๔
และ ปัญญา ๓

๕.๑) วิธีการเรียนรู้แบบ “ไตรสิกขา”
หรือ สิกขา ๓ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นหลัก
สำหรับศึกษา คือ ผีกตอกรรม กาย วาจา
จิตใจ และปัญญาให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมาย
สูงสุด คือพระนิพพาน ๑. อธิศีลสิกขา คือ ข้อ
ปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ
๒. อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับ
ฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม ๓. อธิปัญญา
สิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา
เพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง ไตรสิกขา เรียกว่า
ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา^๕

๕.๒) วิธีการเรียนรู้แบบ “หลัก
อริยสัจ ๔” ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ความจริง
๔ ประการ ได้แก่ ๑) ทุกข์ หมายถึง ความ
ทุกข์ สภาวะที่บีบคั้น สภาพที่ทนได้ยาก ได้แก่
ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็น
ที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความ
ปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อคือ อุปาทานขันธ์
๕ เป็นทุกข์ ๒) สมุทัย หมายถึง เหตุเกิดแห่ง
ทุกข์ สามเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ
กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ๓) นิโรธ คือ
ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป
หลุดพ้น สงบ ปลอดโปร่ง เป็นอิสระ ๔) มรรค
หมายถึง ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่
มัชฌิมาปฏิปทา คือทางสายกลาง มรรคมืองค์
๘ ซึ่งใช้หลักการสอน โดย ๑) ขั้นตอนกำหนด
ปัญหา ๒) ขั้นตอนสมมติฐาน ๓) ขั้นตอนทดลองและ

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๑-๑๖๒.

เก็บข้อมูล ๔) ชั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล^{๑๐}

๕.๓) วิธีการเรียนรู้แบบ “หลักปัญญา ๓” ปัญญา ๓ หมายถึง ความรอบรู้ รู้ซึ่ง มี ๓ ระดับได้แก่ ๑.จินตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล ๒. สุตมยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การสดับเล่าเรียน ๓. ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือ^{๑๑}

๖) การบูรณาการแนวคิดพุทธวิธีการจัดการศึกษาโดยครอบคลุม เพื่อให้เป็นไปตามหลักมงคลสูตร ๑-๑๐ ได้แก่

๖.๑) ไม่คบคนพาล เป็นการป้องกันไม่ให้เป็นคนพาล ไม่ให้มีแบบอย่างที่ไม่ดี ไม่ให้ความเห็นผิดๆ ทั้งหลาจากคนพาลมาติดต่อเราเข้า และป้องกันไม่ให้ถูกคนพาลกลั่นแกล้ง ทำร้ายเอาด้วย

๖.๒) คบบัณฑิต (การคบบัณฑิตเพื่อถ่ายทอดเอานิสัยดีๆ คุณธรรมต่างๆ ความเฉลียวฉลาดมาสู่ตัวเรา)

๖.๓) บุชาบุคคลที่ควรบูชา (การบูชาคนควรบูชา เพื่อประทับประกอบนิสัยที่ดีในตัว ให้เจริญงอกงามขึ้น บุคคลที่ควรบูชาจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้เราปฏิบัติตาม เพื่อการยกย่องเชิดชู และยึดเป็นหลัก)

๖.๔) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่ดี คนรอบตัวที่เหมาะสม หรืออยู่ในประเทศอันสมควร ถิ่นที่เหมาะสม ย่อมมีความพร้อมที่จะฝึกฝนตนเองได้อย่างดี)

๖.๕) มีบุญวาสนามาก่อน หมายถึง บุญเก่า หรือการทำความดีในอดีต ทำให้เป็นคนมีร่างกายแข็งแรง สติปัญญาเฉลียวฉลาด ไหวพริบปฏิภาณไว อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน มีบุญมาก่อน จะคอยส่งให้อยากสร้างบุญใหม่เพิ่มมากขึ้น การตั้งใจขยันหมั่นเพียร หมั่นทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา ก็จะคอยช่วยหนุนอีกชั้นหนึ่ง

๖.๖) ตั้งตนไว้ชอบ หมายถึง มีเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง มีอาชีพสุจริต เช่น เป็นครู เป็นแพทย์ เป็นวิศวกร เป็นนักธุรกิจ การตั้งตนไว้ชอบ คือไม่เป็นคนโลเล คนที่ตั้งตนชอบจะทำให้มีเป้าหมาย จะชวนชวนหาความรู้ มีความกระตือรือร้น สามารถทุ่มเทพลังความสามารถของตน เพื่อฝึกตนเองให้บรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างเต็มที่ ไม่ปะปะ ผู้ตั้งตัวไว้ถูกทาง ตั้งตนไว้ชอบจะมีความพร้อมในการฝึกตัวเองสูง

๖.๗) เป็นพหุสูต หมายถึง ความรู้แตกฉานได้ด้วยการสดับฟัง ผู้แก่เรียน ผู้รู้ มีการฝึกตัวเองให้เป็นพหุสูต รู้จักเฝ้าหาความรู้ ให้เป็นคนฉลาดรอบรู้

๖.๘) มีศิลปะ หมายถึง ฉลาดในหัตถกรรม หรือศึกษาศิลปะ จะช่วยให้เป็นคนช่างพูด ช่างคิด ช่างทำ การฝึกตัวเองให้มีศิลปะ สามารถนำเอาความรู้มาใช้งานได้จริงๆ หรือฉลาดทำ

๖.๙) มีวินัย หมายถึง ความมีระเบียบวินัย จะส่งเสริมให้เป็นคนเรียบร้อย เคารพต่อกฎระเบียบของหมู่คณะ และวินัยของตนเอง รู้จักควบคุมตนเองให้ นำความรู้ความสามารถไปใช้ในทางที่ถูก หรือฉลาดใช้

๖.๑๐) มีวาจาสุภาสิต หมายถึง พูดวาจาไพเราะ ไม่พูดจาหยาบคาย เพื่อเจ้า ไม่

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๐-๑๖๑.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๒.

เป็นคนปากร้าย พูดจาสาหัส การฝึกตัวเองให้มีวาจาสุภาพ จะรู้จักควบคุมวาจา พูดเป็น หรือฉลาดพูด

๗) เป้าหมายเพื่อพัฒนาตามภาวนา ๔ คือพัฒนา กาย พุทธิกรรม จิตใจ และปัญญา ได้แก่

๗.๑) ภาวิตกาย (Physical Development) การอบรมกาย คือเริ่มจากรู้จักบริโภคปัจจัย ๔ รู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ในการเสพหรือใช้สอยวัสดุ อุปกรณ์ตลอดจนเทคโนโลยีทั้งหลายในทางที่เป็นการส่งเสริมสันติสุข (หมายถึง กินเป็น ใช้เป็น บริโภคเป็น ความเป็น พึงเป็น)

๗.๒) ภาวิตศีล (Social Development) ฝึกอบรมพฤติกรรมทางด้าน กาย วาจาไม่เบียดเบียน หรือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น มีวินัยในตนเอง และประกอบอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข (หมายถึง เสวนาคบหาเป็นสังคมเป็น พูดเป็น สื่อสารเป็น ทำเป็น)

๗.๓) ภาวิตจิต (Emotional Development) ฝึกอบรมด้านจิตใจ ให้สมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และ

สุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การมีจิตใจที่มีคุณธรรม เมตตาอารี มีความเคารพอ่อนน้อม มีความกตัญญูรู้คุณ ด้านสมรรถภาพจิตใจได้แก่ การมีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง เพียรพยายาม อุตสาหะ มีความรับผิดชอบ มีสติและสมาธิ ส่วนด้านสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การมีจิตใจร่าเริงแจ่มใส เบิกบานสดชื่น อิ่มเอิบ ผ่องใส และสงบสุข (หมายถึง ตั้งจิตเป็น วางใจเป็น ทำใจเป็น)

๗.๔) ภาวิตปัญญา (Wisdom Development) ฝึกอบรมด้านปัญญา ได้แก่ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่างๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุผล มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่มีอคติเคลือบแฝง เป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลส เป็นอยู่ด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต (หมายถึง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ดับทุกข์เป็น)

๕. สรุป

ตาราง ขั้นตอนกระบวนการสังเคราะห์ รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธในเด็กและเยาวชนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ดังนี้

Input	Process	Output	Impact
เด็กและเยาวชน คุณธรรม/จริยธรรม Home school ผู้ปกครอง	ศึกษาการบูรณาการเพื่อ ปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธ ผ่านกระบวนการไตรสิกขา พบว่ากระบวนการปลูกฝัง คุณธรรมเชิงพุทธในเด็ก และเยาวชนมีปัจจัยคือ ผู้ปกครอง Parent ผู้เรียน Learner สิ่งแวดล้อม Environment หลักสูตร Curriculum เป้าหมาย Goal	Parent เป็น แบบอย่าง Learner มีความรู้ คู่คุณธรรม Environment มี สภาพแวดล้อมที่ดี Curriculum เรียน ตามหลักสูตรที่ เหมาะสม Goal เป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์	-ใช้จัดทำแผนการจัด การศึกษาโดย ครอบครัว -ใช้เป็นนโยบายเพื่อจัด การศึกษาโดย ครอบครัว -ใช้เป็นรูปแบบในการ ปลูกฝังคุณธรรมให้กับ ครอบครัว โรงเรียนเอกชน โรงเรียนภาครัฐ

สังคมไทยเป็นเมืองพุทธศาสนา มีการฝังรากลึกในขนบธรรมเนียมประเพณีมาเป็นเวลานานตั้งแต่โบราณกาล รูปลักษณ์แห่งความเป็นไทยชาวพุทธ คือความโอบอ้อมอารี ความมีน้ำใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังคำนิยาม สยามเมืองยิ้ม วิธีการที่บิดามารดาที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวใช้สำหรับปลูกฝังคุณธรรมแก่บุตร จึงมีความสอดคล้องกับหลักความเชื่อ แนวคิด และหลักคำสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย มีความเกี่ยวโยง เชื่อมสัมพันธ์วิถีพุทธ หรือเชิงพุทธ ซึ่งแฝงอยู่ในกระบวนการปฏิบัติ การดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งกระทำตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ที่ทำต่อๆ กันมา เช่น ความซื่อสัตย์ มีวินัย การปลูกฝังความเป็นไทย นิยมไทย ความกตัญญู ความอดออม พอเพียง เป็นต้น

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว จะไม่ได้คำนึงถึงตัวคุณธรรม ไม่ได้ตั้ง Content (หัวข้อ) ผู้สอน หรือพ่อแม่ จะใช้กระบวนการปลูกฝังแบบบูรณาการ ปรับพฤติกรรมกาย จิตใจ และปัญญา โดยใช้ลักษณะการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ให้ทางเลือกกับบุตร ถ้าเด็กเลือกที่จะทำ เขาก็จะเต็มใจทำการวัดผลอาจจะทำได้ในขณะช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตามทฤษฎีการพัฒนาการจริยธรรมตามช่วงอายุ แต่เป็นการฝึกฝนให้เด็กและเยาวชนมีความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อสามารถช่วยเหลือตนเองได้ต่อไปในอนาคต

ผลการวิจัยพบว่า

๑. ทฤษฎีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการมีส่วนร่วม

ของผู้ปกครองและหลักการพัฒนามนุษย์ มีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางจิตวิทยา ทฤษฎีทางสังคมวิทยา ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของครอบครัว และที่สำคัญคือทฤษฎีทางการศึกษาเช่น แนวคิดแบบวอลดอร์ฟ มอนเตสซอรี และการจัดการศึกษาตามแนวทางหลากหลายแบบ ถือเป็นสิทธิโดยชอบธรรมของครอบครัวในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการศึกษาทางเลือกให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายตามความต้องการของผู้เรียน โดยมีการจัดทำแผนการศึกษาประกอบด้วย ความพร้อมของผู้ปกครอง ผู้เรียน สถานที่ มีเหตุผลในการจัดการศึกษา จุดมุ่งหมาย รูปแบบ และการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสรุปได้ว่า ทุกครอบครัวให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว มีความต้องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตให้กับบุตรของตนผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

๒. วิธีการปลูกฝังคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเชิงพุทธบูรณาการผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่าศาสนาพุทธอยู่คู่กับสังคมไทย มีความกลมกลืนตามความเชื่อวิถีปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นวัฒนธรรม เช่น การทำบุญ ใส่บาตร บวชนเณร บวชพระ พ่อแม่จะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่าง มุ่งมั่นตั้งใจที่จะอบรมสั่งสอน สม่ำเสมอ ในช่วงเด็กเล็กจะใช้การกระทำซ้ำ ๆ ต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม ที่เป็นวิถีชีวิตตามแบบธรรมชาติ เมื่อครอบครัวจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับบุตรหลาน โดยเลือกที่จะไม่ไปโรงเรียน การจัดการกิจกรรมทุกอย่างส่วนใหญ่ทำในบ้าน

และแหล่งเรียนรู้ที่ครอบครัวมีแนวทางกำหนดไว้ในแผนการจัดการศึกษา โดยเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือการจัดการศึกษาผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ที่สำคัญคือความเมตตากรุณา พรหมวิหาร ๔ เป็นตัวกำกับผ่านความรัก ความอบอุ่น เมื่อบุตรได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ก็จะส่งมอบความรักความเมตตาให้กับผู้อื่น รวมทั้งกระบวนการจัดการเรียนการสอน และการเรียนรู้ หรือวิธีการสอน มีหลักธรรมวิธีการตามหลักสิกขา ๓ อริยสัจ ๔ และปัญญา ๓ เป็นหลักธรรมกำกับอยู่

วิธีการตามหลักอริยสัจ ๔ หมายถึงวิธีการดับทุกข์ ได้แก่ ทุกข์ สมัย นิโรธ มรรค การประยุกต์นำไปใช้โดยกำหนดองค์ประกอบทั้ง ๔ ได้แก่ ๑) ขั้นตอนปัญหา ๒) ขั้นตอนสมมติฐาน ๓) ขั้นตอนทดลองและเก็บข้อมูล ๔) ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

วิธีการตามปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ ได้แก่ ปรีตโฆสะ (กัลยาณมิตร) และ โยนิโสมนสิการ หมายถึง ปัจจัยที่มาจากสภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายใน

วิธีการตามหลักปัญญา ๓ หมายถึงความรู้ รู้ซึ่ง มี ๓ ระดับ ได้แก่ ๑) จินตามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล ๒) สุตมยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การสดับเล่าเรียน ๓) ภาวนามยปัญญา หมายถึง ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือ

วิธีการตามหลักสิกขา ๓ หมายถึงหลักปฏิบัติในการศึกษา การเรียนรู้แบบ “ไตรสิกขา” หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา คือ การฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ

และปัญญา พัฒนาจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ได้แก่ ๑) อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติ ๒) อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม ๓) อธิปัญญาสิกขา คือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง

๓. รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมเชิงพุทธผ่านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จากกรณีศึกษาที่ ๑ รูปแบบมีส่วนประกอบคือ ผู้ปกครอง ผู้เรียน สิ่งแวดล้อม หลักสูตร และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ตัวแปรต้นที่สำคัญคือ ครอบครัวต้นแบบหรือผู้ปกครอง เพราะมีความสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของโมเดลพบว่าหากตัวแปรได้รับการบูรณาการหลักธรรมต่างๆ เช่นพรหมวิหาร ๔ ไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา สิ่งแวดล้อมที่ดี ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ ได้มาจากการบูรณาการหลายๆ แนวคิด ตามความเหมาะสม แนวคิดพุทธวิธีการจัดการศึกษาโดยครอบครัวนี้ เป็นไปตามหลักธรรม ภาวนา ๔ หมายถึง ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง ๔ ด้าน กาย พละกรรม จิตใจ ปัญญา การมุ่งรู้จักตนเอง การอบรมปลูกฝังทั้ง ๔ ส่วน เป็นหลักการพัฒนาที่ไม่ได้แยกส่วน แต่ในความเป็นจริงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเพื่อให้เป็นไปตามวัย และมียุทธศาสตร์สำคัญ เพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ในส่วนที่สอดคล้องกับเด็กและเยาวชน ยึดตามหลักมงคลสูตร ข้อ ๑ - ๑๐ ในพระไตรปิฎก

บทความวิจัยนี้จึงขอเสนอรูปแบบข้างต้น หรือ “Model P L E C G” P คือ Parent ผู้ปกครอง เป็นปัจจัยอิทธิพลสูงที่สุดในการปลูกฝังคุณธรรม ต้องประพฤติตนเป็น

แบบอย่างที่ดี มีความเมตตากรุณา ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม มีจริยธรรมที่ดี เพื่อให้บุตรธิดานำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตต่อไป L คือ Learner ผู้เรียน เป็นปัจจัยภายในที่สำคัญเช่นกัน ผลมาจากความมุ่งมั่นตั้งใจของผู้ปกครอง ที่ปรารถนาจะให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังที่ดี จะส่งต่อความเมตตากรุณา ด้วยการแสดงความกตัญญู มีน้ำใจ แบ่งปัน จิตอาสา E คือ Environment สิ่งแวดล้อม เช่น สังคม ชุมชน คนรอบข้าง ครูบาอาจารย์ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ ในกรณีศึกษา ครอบครัวจะจัดการสิ่งแวดล้อมได้ดี เนื่องจาก

สามารถควบคุมดูแลตลอดเวลา เลือกสรรสิ่งที่ดีที่สุดให้กับผู้เรียนได้ตามกำลังความสามารถของครอบครัว C คือ Curriculum หลักสูตรเป็นตัวกำหนดกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ศึกษาแบบประสบการณ์เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปใช้จริง มีทักษะการใช้เหตุผล การเรียนรู้ตนเอง G คือ Goal เป้าหมายที่แท้จริงในการจัดการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความสุขกับการเรียนรู้ การปลูกฝังคุณธรรมเพื่อนำไปสู่การใช้ชีวิตที่ดีงาม มีความสำเร็จในการพัฒนาตนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละคน และเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๗. (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม๑๒๑ ตอนที่ ๕๖ ก หน้า ๑๖-๑๘), ๒ กันยายน ๒๕๔๗.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ตลอดชีวิตในศตวรรษที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ องค์การค้าของคุรุสภา, ๒๕๕๓.

ทิศนา ขัมมณี . ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๔.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๓.

_____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.

_____ . พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๙.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓. (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๗๔ ก หน้า ๑-๒๓), ๑๙ สิงหาคม ๒๕๔๒.

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดย **ครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย, ๒๕๕๘

